

dziły spełnieniu tego zamiaru względy dynastyczne, bowiem po śmierci brata Władysława IV w 1648 r., został on wybrany na króla. Ciężko więc nie wnioskować, że wpływ jezuitów na królów był niejako naturalny i wypływał ze zwykłego przebywania w swoim towarzystwie. Nie sposób nie docenić wpływu jezuitów na przyszłych koronatów poprzez nauczanie, a więc przede wszystkim przez proponowane lektury, dyskutowane kwestie i wreszcie podawane argumenty w rozważaniach danej kwestii. Podobnie było z kaznodziejami królewskimi rekrutowanymi spośród jezuitów. Byli oni także uczestnikami misji dyplomatycznych z ramienia dworu królewskiego. Królowie z kolei wpływali na członków Towarzystwa poprzez różne fundacje na ich rzecz, a oni także naturalnie zabiegali o poparcie dworu. Nie sposób więc takiemu racjonalnemu argumentowaniu nie przyznać racji i nie zgodzić się z prof. D. Kuźminą o obustronnym wpływie.

Bardzo ciekawy, świetnie przygotowany od strony metody naukowej był wykład o. dr Roberta Danieluka SJ z Rzymu zatytułowany *Źródła do dziejów jezuitów ze Świętojańskiej w Archiwum Głównym Towarzystwa Jezusowego w Rzymie*. Referat o specjalistycznym charakterze dotyczącym archiwistyki był przygotowany odpowiednio dla zróżnicowanego grona słuchaczy. Treści te były podane w bardzo przystępnej formie, a pokaz multimedialny uświetnił dobrą, z interesującymi wątkami, narrację autora. Wystąpienie to zainteresowanie wzbudziło wśród młodych badaczy dziejów nowożytnych, ponieważ najważniejszą informacją było ukazanie dróg jakimi można skorzystać z przechowywanych w Rzymie akt dotyczących Polski i Polaków.

Bogata w treści sesja naukowa mogła jednak rozczarować tych, którzy oczekiwali referatów kreślących cały obraz obecności jezuitów w Warszawie. Zaprezentowane tematy dotyczyły tylko najdawniejszych czasów, a nie obecności w ogóle. Można jedynie żałować, że nie poczyniono starań, aby zaprosić naukowców zajmujących się czasami najnowszymi, bowiem w tym okresie dziejów jezuiti również zapisali się chlubną kartą. Pozostaje także mieć nadzieję, że mimo zbyt wczesnej śmierci o. F. Paluszkiwicza SJ, znajdują się osoby, które podejmą tematykę męczenników z powstańczego sierpnia 1944 r., a wyniki swych prac zaprezentują na kolejnej sesji naukowej dotyczącej dziejów, w które znamienne wpisują się jezuiti.

Rec.: Grzegorz Łuszczak SJ, *Nauczyciele i wychowawcy szkół jezuickich we Lwowie (1608-1773)*, Kraków 2010, seria: Studia i Materiały do dziejów Jezuitów Polskich, s. 168.

Najnowsza pozycja, która ukazała się w serii wydawanej przez WAM oraz Wyższą Szkołę Filozoficzno-Pedagogiczną *Ignatianum*, pt. Studia i Materiały do dziejów Jezuitów Polskich, zawiera spis pracowników szkół prowadzonych przez jezuitów we Lwowie w latach 1608-1773.

Przed szczegółowym omówieniem powyższej publikacji wypada krótko scharakteryzować jakże cenną źródłowo serię. Rozwój szkolnictwa jezuickiego stanowi zagadnienie tyleż interesujące, co bogate w rozmaite opracowania. Wśród tych ostatnich przeważają monografie oraz studia historyczne. Szeroko zamierzone przedsięwzięcie, którego podjęły się WAM oraz *Ignatianum*, odbiega nieco od wydanych dotąd publikacji, ponieważ w zamierzeniu uwagę kieruje na źródła: zarówno pojedyncze monografie, jak również wykazy źródłowe. Niewątpliwym mankamentem serii jest jej wrywkowy charakter, gdyż brakuje elementu łączącego niezwiązane ze sobą opracowania. Dotychczas (od 2003 roku) ukazały się pozycje omawiające powstanie jezuickiej Ratio Studiorum¹, monografie dotyczące placówki w Nowym Sączu² oraz działań prowadzonych przez zakon na Podlasiu³.

Wreszcie na szczególną uwagę zasługuje pierwsze pełne opracowanie postaci Adama Adamandego Kochańskiego, któremu poświęcono

¹ Por. L. Piechnik SJ, *Powstanie i rozwój jezuickiej Ratio Studiorum (1548-1599)*, Kraków 2003.

² Por. J. Preisner SJ, *Jezuici w Nowym Sączu przy kościele Świętego Ducha 1832-1894*, Kraków 2003 oraz Tenże, *Jezuici w Nowym Sączu przy kościele Świętego Ducha 1895-1975*, Kraków 2003.

³ Por. R. Danieluk SJ, *Tajna misja jezuitów na Podlasiu (1874-1904). Wybór dokumentów z archiwów zakonnych Krakowa, Rzymu i Warszawy*, Kraków 2009.

jeden z wcześniejszych tomów omawianej serii⁴. Ten wielki teoretyk pozostaje wciąż mało doceniony przez polskie środowisko naukowe, choć w czasach sobie współczesnych obracał się wśród najznakomitszych uczonych. Skądinąd można przy okazji wspomnieć, że w ramach innej serii wydawniczej WAMu oraz *Ignatianum* pt. Źródła do dziejów kultury, Kroniki i Listy, ukazał się tom zawierający pełną korespondencję Kochańskiego⁵.

Książka, o której mowa, stanowi interesujące opracowanie, ponieważ obszar zainteresowań naukowych Adama Kochańskiego, jest nader szeroki. Ten polski jezuita żyjący w XVII wieku należał do niezwykle twórczych osobowości. Ukończył studia matematyczne, ale pozostawił również prace z zakresu mechaniki i statyki. Nie były mu obce inne zainteresowania: czynnie zajmował się zegarmistrzostwem, astronomią, fizyką i językoznawstwem. Jako nauczyciel matematyki w kolegiach jezuickich nieustannie pogłębiał swe zainteresowania naukowe i jako pierwszy w Polsce poznał zasady rachunku różniczkowego i całkowego. Nawet tak krótka charakterystyka postaci Kochańskiego wystarczy, by uzasadnić szersze zainteresowanie jego działalnością, jak również uzmysłowić podstawową trudność w przygotowaniu wyczerpującego opracowania. Książka Bogdana Lisiaka spełnia wszelkie wymagania, a zarazem przedstawia poglądy Kochańskiego na tle epoki.

Wreszcie w bieżącym roku w omawianej serii ukazał się drugi tom bibliografii do dziejów jezuitów w Polsce. To najszerzej zamierzona publikacja, która niejako podsumowuje dorobek życia naukowego jej autora – Ludwika Grzebienia SJ⁶. Gigantyczny spis wszystkich mniej i bardziej znanych pozycji poświęconych dziejom Towarzystwa niezwykle ułatwia kwerendę tak znajdującym zagadnienie, jak również poszukującym inspiracji naukowych.

W tym roku ukazała się także książka Grzegorza Łuszczaka SJ, której w największym stopniu poświęcone jest niniejsze omówienie. Pozycja ta stanowi właściwie katalog wszystkich nauczycieli pracujących

⁴ Por. B. Lisiak SJ, *Adam Adamandy Kochański (1631-1700). Studium z dziejów filozofii i nauki w Polsce XVII wieku*, Kraków 2005.

⁵ *Korespondencja Adama Adamandego Kochańskiego SJ (1657-1699)*, opr. B. Lisiak SJ, L. Grzebień SJ, Kraków 2005, seria: Źródła do dziejów kultury, Kroniki i Listy, nr 1.

⁶ Por. L. Grzebień SJ, *Podstawowa bibliografia do dziejów Towarzystwa Jezusowego w Polsce*, t. 1-2, Kraków 2009-2010.

w kolegium jezuickim we Lwowie. Autor zebrał ich imiona i nazwiska z katalogów kolegium, które znajdują się przede wszystkim w ARSI (Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego), jak również w krajowych archiwach i bibliotekach. Jak można sądzić największą trudnością było zgromadzenie źródeł rozproszonych po kasacie zakonu oraz zawirowaniach poprzednich stuleci. Naturalnie katalogi te przygotowywano z różną starannością, więc wymagały odpowiedniej redakcji. Za cenne w opracowaniu należy także uznać wyjaśnienie wszystkich funkcji oraz instytucji związanych z procesem nauczania w kolegium, tym bardziej, że mowa tutaj także o wszelkich organizacjach, bursach, konwiktach, bibliotekach oraz związanych z nimi ludziach. W książce pominięto wszystkie informacje nie związane z nauczaniem: kwestie majątkowe, administracyjne oraz duszpasterskie, ponieważ zasadniczym celem, który przyświecał autorowi omawianej książki, jest charakterystyka pedagogiki ignacjańskiej z kolegium lwowskiego.

Jak można się dowiedzieć ze wstępu poprzedzającego zasadniczą część publikacji, kolegium we Lwowie było ważną placówką ze względu na swe położenie, a ponadto prowadziło nauczanie na wszystkich szczeblach. W krótkim zarysie dziejów opisano sprowadzenie jezuitów do Lwowa, podstawowe budynki, w których prowadzono naukę, otwarte szkoły średnie i studia wyższe. Poza tym autor scharakteryzował studium i seminarium matematyczne, jak również skomplikowaną kwestię praw akademickich zespołu szkół lwowskich. Wreszcie w monograficznym wstępie do katalogu znajduje się opis instytucji i stowarzyszeń istniejących przy szkołach: teatru szkolnego, Sodalicii Mariańskiej, konwiktu i kolegium szlacheckiego, obserwatorium astronomicznego, bursy muzycznej, biblioteki oraz drukarni. W ostatniej części przedstawiono losy szkół po kasacie zakonu i wykaz publikacji poświęconych dziejom jezuitów we Lwowie. Bezpośrednio przed katalogiem znajduje się odpowiednie wprowadzenie.

Omawiając publikacje napisane o kolegium lwowskim, Grzegorz Łuszczak SJ przedstawił pokrótce zagadnienia wciąż wymagające stosownego opracowania, jest ich wiele. Należy mieć nadzieję, że kolejne tomy omawianej serii stopniowo uzupełnią niezbadane dzieje jezuitów w Polsce.